

— хоч слов'янських, хоч індоєвропейських, хоч ностратичних (с. 13).

Книга містить багато узагальнень, бо ґрунтується на численних публікаціях з різних галузей порівняльно-історичного мовознавства. Через це вона може навіть правити за своєрідний путівник відповідною літературою. Певна річ, з огляду на масштабність і широкоплановість задуму, авторові важко було врахувати всі без винятку дотичні публікації. Шкода, наприклад, що, при розгляді утворення нового майбутнього часу дієслова в західнороманських та українській мовах не залучено працю І. Шаровольського, який досліджував походження цієї морфологічної аналогії ще в 1920-х роках¹. Не завадив би книзі й прикінцевий покажчик аналізованої лексики. Подекуди в тексті трапляються

¹ Шаровольський І. Прийдучий час на -му // Походження й функції : Зап. історично-філолог. відділу ВУАН.— 1927.— Кн. 13–14.— С. 284–293.

друкарські недогляди, але вони здебільшого не стосуються іншомовної лексики чи реконструйованих давніх форм.

Можливо, не всі розв'язки, що їх пропонує К. Тищенко, дістануть одностайне схвалення фахівців. Проте не забуваймо, що етимологія — найбільш гіпотетична мовознавча наука, і множинність рішень у складних питаннях для неї природна. І чим більше цих рішень, тим вона багатша, тим більше це свідчить про її поступ. Головне, щоб етимолог міг свої гіпотези переконливо обґрунтувати. Ми ж уважаємо, що автор із цим завданням успішно впорався, а його підкреслено системний підхід підносить методико мовно-історичних розвідок на вищий теоретичний рівень.

П. СЕЛІГЕЙ

Korunets' I. V.

CONTRASTIVE TYPOLOGY OF THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Вінниця : Нова Книга, 2004.— 460 с.

Сьогодні в усіх вищих лінгвістичних навчальних закладах України (та й не тільки України) вивчається один дуже важливий і потрібний студентам-філологам та перекладачам предмет — порівняльна типологія іноземної та української мов. Вивчення іноземної мови (чи кількох мов) через порівняння мовних особливостей, мовних одиниць і мовних явищ фонетики / фонології, лексики, морфології, синтаксису і стилістики іноземної та рідної мов забезпечує свідоме засвоєння й оволодіння системами двох чи більше мов. Саме таким є посібник «Порівняльна типологія англійської та української мов» професора І. В. Корунця, написаний для студентів старших курсів. Автор, беручи до уваги вже набуті студентами знання з відповідних аспектів мови й теоретичних курсів фонетики / фонології, лексикології та граматики, широко наводить ізоморфні та аломорфні риси та явища в системах порівнюваних мов.

Варто зауважити, що вивчення курсу порівняльної типології рідної та іноземної мов дає студентам не лише теоретичні знання, а й має велике практичне значення. Адже студенти починають усвідомлювати, що кожна мова — це певна чітка система властивих

тільки їй або й іншим мовам рис та явищ, які можуть бути властиві й цілим групам генеалогічно пов'язаних або не пов'язаних мов. Такі спільні й відмінні риси та явища були помічені в різних індоєвропейських мовах уже давно, зокрема французькими вченими Арно й Лансло в їхній «Універсальній чи раціональній граматиці» (Пор Рояль, 1660 р.). Проте цілком зрілі наукові типологічні дослідження в Європі розпочалися в першій половині XIX ст. і були пов'язані з іменами братів Шлегелів та В. Гумбольдта, які вважаються батьками сучасної порівняльної типології. Відтоді не припиняється типологічне вивчення різних мов з єдиною метою — встановити спільні та відмінні в них фонетичні / фонологічні, лексичні й граматичні риси та явища для створення науково обґрунтованої типологічної класифікації мов світу. Цьому значною мірою сприяють і так звані часткові, або характерологічні, типології, об'єктом яких є порівняльне вивчення / зіставлення двох чи більше мов, однією з яких є рідна мова дослідника.

Рецензований посібник, третє видання якого досі залишається єдиним найповнішим в Україні з порівняльної типології англійської та української мов, складається з п'яти роз-

ділів. У першому («Порівняльна типологія, її завдання і методи дослідження») розглядаються практичні й теоретичні завдання порівняльної типології як предмета і науки, а також описуються методи дослідження і подається коротка історія розвитку цієї науки.

Автор зосереджує увагу студентів і викладачів насамперед на терміносистемі, що використовується в порівняльній типології, чітко вмотивовує значення самого предмета «Порівняльна типологія» та його відмінність від подібного за об'єктом і методами дослідження предмета («Порівняльне мовознавство»). При цьому підкреслюється, що порівняльне мовознавство не є «двійником» порівняльної типології, оскільки воно не зосереджується на вивченні універсалій, які є предметом дослідження порівняльної типології. Більше того, завданням порівняльного мовознавства не є визначення універсалій. На основі встановлених фонологічних, лексичних і граматичних універсалій у досліджуваних мовах типи зрештою встановлюють структурні типи мов.

Належну увагу студентів і викладачів автор звертає і на методи, що застосовуються в порівняльній типології, особливо на метод індексів американського типолога Дж. Грінберга. Принагідно згадуються й імена українських лінгвістів, чій праці прислужилися розвиткові типологічних досліджень (М. Я. Калинович та Ю. О. Жлуктенко), а також представників Празької школи — Р. Якобсона, Н. С. Трубецького, В. С. Скалічки, В. Матезіуса та ін.

Проте головну увагу І. В. Корунець зосереджує на аспектній типології та порівнянні ізоморфних та аломорфних рис і явищ фонетичної й фонологічної, лексичної, морфологічної та синтаксичної систем двох мов. Зокрема, при порівнянні системи фонем в англійській та українській мовах виокремлюються їх квантитативні й квалітативні характеристики, визначаються конститутивні й дистинктивні функції фонем, детально розглядаються класи голосних та приголосних фонем. Автор наголошує, що в українській мові немає голосних середнього ряду, як немає в ній і наявних в англійській мові коротких, довгих та дифтонгованих голосних. Поряд із цим подано аломорфні голосні англійської та української мов й наведено вимову деяких із них у ненаголошених складах, підкреслюються опозиції в системі голосних та їхні кореляційні функції. Досить ґрунтовно І. В. Корунець порівнює системи приголосних фонем, їх бінарні й тристоронні та багатосторонні опозиції. До того ж вони добре проілюстровані, вказані кореляційні функції деяких із них, простежено їх асиміляцію в обох мовах.

Заслужує на увагу також висвітлення автором складоподілу в порівнюваних мовах із наведенням аломорфних та ізоморфних рис у системі консонантних складів, що досі не виділяються українськими фонетистами попри незаперечні факти їх існування. Показовими в обох мовах є консонантні склади типу *fil-mz* в англійській мові та *py-bl'*, *dy-bl'* в українській.

Розглянуто в посібнику й просодичні явища в обох мовах, зокрема категоріальні функції наголосу, ізоморфні й аломорфні властивості інтонаційних контурів висловлювань з їх відмінностями в англійській та українській мовах.

Значне місце, як і належить, відведено порівнянню лексичних систем обох мов. Тут автор пропонує особливий принцип виокремлення спільного для всіх живих мов шару лексики, названого ним *environmental*. За цим принципом в усіх мовах виділяються спільні типи назв предметів і явищ, зокрема сонце, зорі, небо, рослинний і тваринний світ, картини ландшафту тощо. Наводяться в цьому розділі й інші класи та підкласи лексики з їх диференціацією в англійській та українській мовах. Можна погодитися з автором і щодо розгляду словотвору в розділі «Лексика», оскільки класи деяких афіксальних морфем, наприклад іменникових, розглядаються в площині позначення діяча (суфікси *-or*, *-ier*, *-ent* тощо). Безперечно новим є погляд на ідіоматичні вирази, зокрема щодо відсутності універсальних еквівалентів у системі цих лексичних одиниць різних мов на різних географічних ареалах.

Цікавим, хоч і дещо традиційним, на наш погляд, є розділ про морфологічні системи порівнюваних мов, у якому йдеться також про морфологічні категорії та їх реалізацію. Щоправда, більше уваги заслуговують аломорфні категоріальні значення, їх конкретніше протиставлення в англійській та українській мовах. Адже саме різні категоріальні значення, зокрема видові, видово-часові та форми способів вираження дієслова в англійській та українській мовах найскладніші для студентів при вивченні англійської мови. Це слід було б чіткіше відобразити й у вправах до цього розділу.

Чи не найповнішим і найвагомішим у рецензованій праці є, на нашу думку, розділ про синтаксичні системи англійської та української мов. Автор висвітлює систему синтаксичних зв'язків: аналітичного (синдетичного та асиндетичного), аналітико-синдетичного і синтетичного, які широко ілюструються численними прикладами з творів відомих англомовних авторів. Досить глибоко і всебічно подано матеріал із «малого синтаксису» (класи спільних і властивих лише одній із порівнюваних мов вільних словоспо-

лучень та їх структурних типів). І. В. Корунець охопив увесь їхній арсенал і виділив ізоморфні й аломорфні типи та парадигматичні / морфологічні класи в обох порівнюваних мовах. Не менш усебічно розглянуто й типи простого та складного речення, зокрема складнопідрядні й складносурядні речення з полікомпонентними складовими різних підтипів значень у кожній з порівнюваних мов. Особливо цікавими є наведені приклади з різними типами послівної, однорідної та конкатенативної форм поєднання підрядних і сурядних компонентних речень у складі головних речень англійської та української мов.

Завершується цей насичений типологічними матеріалами посібник визначенням суперсинтаксичних одиниць, які, на жаль, не розглядаються так детально, як мінісинтаксичні одиниці англійської та української мов.

Насамкінець слід зазначити, що рецензована праця містить численні таблиці, що сприяють глибшому осмисленню відповідних явищ однієї чи обох порівнюваних мов. До того ж в усіх розділах досить широко подано ілюстративний матеріал з української та англійської художньої літератури.

Посібник, безумовно, є корисним для викладачів порівняльної типології англійської та української мов, не кажучи вже про студентів вищих філологічних закладів України, де вивчається курс порівняльної типології. Він, безсумнівно, сприятиме підвищенню інтересу до типологічних досліджень

насамперед української мови порівняно з типологічно всебічніше дослідженими порівідними європейськими мовами.

Слід також зазначити, що посібник спрямовує студента на усвідомлене й системне засвоєння різних явищ і особливостей іноземної (англійської) та рідної (української) мов, що сприяє виробленню в нього навичок опанування мовних одиниць — слів, словосполучень та речень як відповідників іноземної мови. Іншими словами, порівняльно-типологічний підхід допомагає засвоєнню іноземної мови через переклад її мовних одиниць відповідними мовними одиницями рідної мови. При цьому наявність спільних рис і явищ та відповідників різних мовних одиниць англійської чи будь-якої іншої порівнюваної мови (мов) переконує студентів у тому, що українська мова за різноманітністю і багатством засобів вираження, за можливостями фонетичної / фонологічної системи і просодикою не поступається найрозвиненішим мовам світу. Саме до таких висновків самостійно приходять кожний студент, опанувавши курс «Порівняльної типології англійської та української мов». Це свідчить ще й про те, що вивчення предмета порівняльної типології іноземної та рідної мов має не тільки винятково пізнавальне, а й навчально-виховне значення. Сказане, зокрема, цілком стосується і рецензованого посібника.

С. ШВАЧКО
(Суми)

Національна академія наук України
Міністерство освіти України
Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Кримський науковий центр НАН і МОН України
Харківський національний університет радіоелектроніки
Інститут російської мови ім. В. В. Виноградова РАН
Санкт-Петербурзький державний університет
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського
проводять міжнародну наукову конференцію

MegaLing'2007
ГОРИЗОНТИ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ І ЛІНГВІСТИЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

24–28 вересня 2007 р., Україна, Крим, Партеніт

Наукові напрями конференції

Когнітивне моделювання комунікації: інформація і знання; когнітологія в мультидисциплінарному спектрі.

Корпусна лінгвістика: лінгвістичні і технологічні аспекти створення лінгвістичних корпусів; дослідження мови на основі лінгвістичних корпусів.

Інтелектуальні системи обробки мови: машинний переклад; лінгвістичні методи пошуку, виділення та анотування інформації.

Електронні словники та лексикографічні системи. Лінгвістична експертиза і юридична лінгвістика. Соціолінгвістика та лінгвістика інтернету. Інформаційно-комунікативні технології в науці, освіті і бізнесі. Віртуальні системи професійної взаємодії в лінгвістиці.

Подання заявок і тез

Для участі в конференції необхідно до 20 червня 2007 року надіслати електронною поштою за однією з контактних електронних адрес заяву і тези своєї доповіді (300–400 слів, до 2 тис. символів, у форматі *rtf* російською, англійською або українською мовами).

Контакти

Володимир Анатолійович Широков, shirokov@ulif.org.ua, Олександр Георгійович Рабулець, escarpet@ulif.org.ua, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Київ; Світлана Самуїлівна Дикарева, dikareva@crimea.com, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Сімферополь.

Докладна інформація за адресою www.ulif.org.ua.